Курт ВОННЕГУТ

ВСЕ ЗАВТРА, ТА ВСЕ ЗАВТРА, ТА ВСЕ ЗАВТРА

Ішов 2158 рік нашої ери. Лу та Емеральда Шварци шепталися на балконі родинної квартири, яка містилася на сімдесят шостому поверсі будинку № 275 у нью-йоркському районі Олден-Віледж, — це місце колись вважалося Південним Коннектикутом.

Коли Лу з Емеральдою побралися, її батьки розповідали про цю партію з таким жахом, неначе то був шлюб собаки з кішкою. Але тепер Лу минуло сто дванадцять років, а Ем — дев'яносто три, і її родина нарешті визнала, що вони непогана пара.

Однак життя їхнє було не таким безжурним, як здавалося на перший погляд, саме тому вони й мерзли тепер на балконі.

— Іноді я просто божеволію, — шепотіла Ем, — Я відчуваю, що ладна долити води в його пляшку з антигерасоном...

— Це був би злочин проти природи, Ем, — заперечив Лу. — Це було б убивство. До того ж якби він застукав нас на гарячому, то не тільки позбавив би спадщини, але й скрутив мені в'язи. Хоча йому вже сто сімдесят два роки, однаково він здоровий, як бугай.

— Злочин проти природи, — іронічно повторила Ем. — Хто його зна, яка вона тепер; та природа... Ох-ох, не певна я, чи зважуся коли-небудь долити в його антигерасон води або ще чогось, але, їй же Богу, Грампс ніколи не піде з цього світу, якщо йому трошечки не допомогти... Ти подумай: нас же тут напхано так, що ніде яблуку впасти. Верна, бідолашна, аж умирає, так хоче дитину, та й Мелісса мріє про це вже тридцять років. Мені обридло його зморщене обличчя, обридло те, що він один займає цілу кімнату, що йому належить найм'якіше крісло, що йому

віддають усе найсмачніше, що всім нам доводиться дивитися ті телепрограми, які подобаються йому, що він втручається в наше особисте життя. І щоразу змінює заповіт.

Лу був непохитний:

— Зрештою, Грампс — нам усім голова... То й нехай собі буде зморщений! Адже йому було вже сімдесят, коли винайшли антигерасон. Він помре, Ем. Дай-но йому час. Це — його особиста справа. Він, ясна річ, ще при силі, але потерп, люба. Не треба його дратувати, сердити. Окрім того, гріх нарікати на наші умови — вони кращі, ніж у будь-кого з інших членів нашої родини. Адже ми спимо на канапі.

— Невже ти сподіваєшся, що ця канапа буде нашою назавжди? От він обере собі нових улюбленців, якої ти заспіваєш тоді? Досі рекорд, якщо не помиляюся, був два місяці.

— Так. Він належить татусеві з матусею.

— Та коли вже він оддасть Богові душу?! — вигукнула Емеральда.

— Ти ж знаєш, він сказав, що перестане приймати антигерасон одразу ж після того, як відбудуться автомобільні гонки на п'ятсот миль.

— Еге, а до того він обіцяв зробити це після Олімпійських ігор, а перед цим — після матчу на Кубок світу, а перед цим — після президентських виборів, а перед цим... хай йому біс, усього не пригадаєш. П'ятдесят років він годує нас такими балачками! Я вже не сподіваюся на кімнату і ні на що взагалі не сподіваюся.

— Ну, добре, нехай ти маєш слушність! Вважай, що я невдаха! — вигукнув Лу. — Що я маю робити? Я працюю, як віл, але майже весь заробіток поглинають податки на оборону та на пенсійне забезпечення.

Та навіть якби гроші були, то де б ми змогли найняти собі кімнату? Може, десь у штаті Айова... Але який сенс селитися на околиці Чікаго?

Емеральда поклала йому руку на плече.

— Лу, коханий, я не вважаю тебе невдахою, Бог тому свідок... Просто в тебе не було ніякої можливості показати свої здібності й чогось досягти. Через те, що Грампс та інші люди його покоління ще й досі живі і не поспішають звільняти місце для молоді.

— Так, так, — сумно погодився Лу, — але ж не можна їх у цьому звинувачувати, правда ж? Цікаво: чи зможемо ми відмовитися од антигерасону, коли доживемо до Грампсового віку?

— Іноді я собі думаю, краще б воно було, якби цього антигерасона взагалі не існувало, — запально прошепотіла Ем. — Або краще б його робили з чогось дуже цінного, унікального, ну, скажімо, з землі або кульбаб... Часом я думаю: хай би старі відходили один по одному так, як ми відриваємо у визначений час листки в календарі. А то кожен із них роками розмірковує, час йому чи не час податися з цього світу. Слід запровадити такий закон, який би обмежував користання цим чортовим зіллям. Хоча б для тих, кому за сто п'ятдесят.

— Ніхто не посміє зачепити цих дідуганів, — сказав Лу. — Адже вони володіють і грішми, і правом голосу. А ти б хотіла здобути усе це, Ем? А потім — померти?

— Боже милий, треба ж отаке бовкнути. Та ще й власній дружині... Любий, мені немає ще й ста, — вона провела руками по своїй гінкій та юній фігурці, наче стверджуючи сказане. — Кращі мої роки попереду! Але готова битися об заклад, тільки-но мені мине сто п'ятдесят — старенька Ем виллє свій антигерасон у раковину й полине в інший світ. І все це вона зробить із усмішкою на вустах.

— Говори-балакай. Усі ці старі діди у свій час казали теж саме. А ти чула, щоб хтось із них добровільно пішов з життя?

— А цей... Як його? Ну, дід у штаті Делавар.

— Тобі ще не набрид цей "дід у штаті Делавар"? Про нього торочать ось уже п'ять місяців.

— Гаразд, тоді — Гремма Вінклер, вона ж мешкала в нашому будинку.

— Вона упала під поїзд метро.

— Просто вона обрала собі такий шлях...

— І прихопила на той світ у сумці шість пакетів антигерасону?

Емеральда скрушно похитала головою і стомлено заплющила очі.

— Не знаю, не знаю, не знаю. Я знаю тільки: треба щось робити. — Інколи мрієш про те, щоб на Землі залишилася хоч одна-однісінька хвороба... Можна було б захворіти, полежати в ліжку і відпочити од цього стовпотворіння.

Лу ніжно торкнувся її плеча:

— Не треба перейматися цим, голубонько. Хай йому всяка всячина...

— От якби у нас була машина, ми могли б хоч на годину втекти від людського тлуму. Пригадуєш, мої батьки мали машину. Боже милий, як же хороше жилося людям колись!

— Жилося; доки вони не витратили увесь метал, — зауважив Лу.

— Ми, бувало, понабиваємося у авто, тато під'їжджає до бензоколонки й гукає: "Наливай повен бак!"

— Це був рай... доки не витратили весь бензин.

— А потім ми виїздили за місто...

— Ох, це тепер скидається на чарівний сон, правда, Ем? Важко уявити, що було "за місто", що було місце між містами...

— А як, бувало, зголодніємо, — вела далі Ем, — ми знаходили собі ресторанчик, де було просторо й затишно, і замовляли: "Мені, прошу, біфштекс з гарніром". Та ще й допитувались: "Як ваші свинячі котлети? Вони смачні?"

Вона облизала губи, очі її заблищали.

— Що було, то було, — притакнув, поцмакуючи, Лу. — А пригадай-но натуральний біфштекс по-гамбурзьки.

Ем аж застогнала.

— Якби нам хтось запропонував тоді концентрат із водорості, ми б йому плюнули межиочі, правда ж, Ем?

— Або пресовану тирсу, — додала вона.

Однак Лу, невиправний оптиміст, спробував навіть у теперішній ситуації знайти щось привабливе:

— Але ж тирса й водорості тепер значно смачніші та поживніші, ніж колись, у давнину. Кажуть, вони дуже корисні для здоров'я.

— Здоров'я у мене бездоганне, — знесилено промимрила Ем.

Лу знизив плечима.

— Зрозумій ти нарешті — дванадцять мільярдів населення не змогли б прохарчуватися, якби не було цих водоростей і тирси. Якщо добре поміркувати — це просто геніальний винахід. Так я гадаю. І всі також у це вірять.

— Вірять у першу-ліпшу нісенітницю. Треба ж вірити у щось, — відказала Емеральда.

Вона знову заплющила очі.

— Ой, Боже ти мій, а пам'ятаєш, як ми, бувало, вештalися містом і заходили в крамнички? Пригадай, як крамар запобігав перед покупцями, щоб купували в нього, а не ходили до інших... Тоді не доводилося стояти годинами в черзі, щоб придбати ліжко, чи стільця, чи плиту, чи будь-що інше. Заходиш собі і зразу купив, чого душа бажає. Що то за життя було, доки не скінчились усі природні ресурси! Я була тоді ще зовсім дитиною, але пам'ятаю чудово.

Лу взявся за бильця балкона і звів очі до яскравих, байдужих зірок, що мерехтіли на чорному оксамиті безмежного вічного Всесвіту.

— Пригадуєш, голубонько, як ми колись захоплювалися науковою фантастикою? Політ на Марс, рейс номер сімнадцять, ракета має дванадцять двигунів. "Зараз почнеться запуск. Усі на місця. Сторонніх просимо залишити стартовий майданчик і заховатися в бункери". П'ять, чотири, три, два, один, старт! Гах!

— Навіщо згадувати те, що назавжди минулося? — запитала Ем, також споглядаючи зорі. — Може, через кілька років нас посадять

силоміць у космічний корабель і пошлють на якусь планету, щоб ми її колонізували.

Лу зітхнув.

— Не забувай, люба: щоб закинути одного-єдиного колоніста на Марс, той корабель має бути удвічі більший за Емпайр Стейт Білдінг. Та ще треба вгатити трильйонів зо два доларів, щоб він зміг прихопити з собою дружину та улюбленого песика. Хоча, загалом кажучи, єдиний вихід для нас — еміграція.

— Лу...

— Га?

— Коли відбудуться ті п'ятсотмильні автоперегони?

— На поминальний день, тридцятого травня.

— Пробач, я розумію: питати про таке не годиться.

— А чому? Не тільки ти, а й інші хочуть знати точну дату. Ти вже трохи відійшла?

— Так. Ем не збирається вішати носа. Крихітка Ем буде ставитися до нього, як завжди.

— Пізнаю тепер свою Ем.

Вони розправили плечі, хоробро посміхнулися одне одному й пішли з балкона.

Грампс Шварц сидів, поклавши підборіддя на руки, а руки — на зігнуту ручку бамбукового ціпка. Він утупився в півтораметровий екран телевізора, який, здавалося, домінував над усією кімнатою. Коментатор говорив про події дня. Щохвилини старий Грампс грюкав своїм ціпком по підлозі й вигукував:

— Отуди к бісу! Ми чули це ще сто років тому!

Зайшовши до вітальні, Емеральда й Лу мусили сідати позад усіх, за матір'ю та батьком Лу, за братами, невістками, синами, свояками, онуками та їхніми дружинами, правнучками та їхніми чоловіками, праправнуком та його дружиною, праправнучкою, пранебожем та його дружиною, пра-пра-пра та їхніми чоловіками, дружинами і т. д. Звісна річ, Грампс сидів попереду всіх.

Усі вони, окрім Грампса, зігнутого кощавого дідугана, були типовими представниками післяантигерасонової доби, усі, здавалося були приблизно однакового віку, років двадцять-тридцять.

— Тим часом, — провадив диктор, — перед магістратом міста Влафса, штат Айова, постала важка проблема. Рятувальна команда у складі двохсот чоловік марно силкується витягти з натовпу стовісімдесятилітнього Ельберта Хаггедорна, котрий застряв там два дні тому. Проте рятувальники не втрачають надії...

— Невже не можна знайти чогось веселішого, — прошепотіла Емеральда на самісіньке вухо Лу.

— Ану тихіше там! — рикнув Грампс. — Хай тільки хтось скаже хоч слово, коли говорить телевізор, я зразу викреслю його з заповіту!

Помовчавши, він заговорив лагідним, солодким голосом:

— Коли в Індіанаполісі, там, де починається п'ятисотмильна траса, арбітр змахне смугастим прапорцем, старий Грампс почне готуватися до своєї Великої Мандрівки Туди.

Він розчулено шморгнув носом, а онуки його мало не пирснули. Про ту Велику Мандрівку Туди вони вже наслухалися по саму зав'язку, адже старий Грампс торочив про неї день у день протягом останніх п'ятдесяти років.

— Доктор Брайнерд Кейс Буллард, — продовжував коментатор, — із вайндотського коледжу заявив сьогодні увечері, що майже всі наші злигодні беруть свій початок від того, що самопізнання людини йде повільнішими темпами, аніж пізнання навколишнього світу.

— Отуди к бісу! — вигукнув Грампс. — Ми чули це сто років тому.

— Сьогодні ввечері у Чікаго, — провадив диктор, — у пологовому будинку відзначатиметься видатна подія. На учті буде присутній почесний гість — Лауел В. Хітц, віком нуль років! Хітц, з'явившись на світ уранці, став двадцятип'ятимільйонною дитиною, народженою в цьому пологовому будинку.

Диктор зник, з'явився молодий Хітц. Він несамовито репетував.

— Отуди к бісу! — прошепотів Лу до Емеральди. — Ми чули це сто років тому.

— Спіймався! — вигукнув Грампс і вимкнув телевізора, а усі його спадкоємці завмерли, втупившись у порожній екран. — Гей ти, хлопче! Думав, я не почую?

— Вибачте, сер. То я так, — промимрив Лу.

— Неси-но сюди мій заповіт. Ти ж знаєш, де він лежить. Усі ви, шмаркачі, добре знаєте, де він. А подай-но його, хлопче!

Приголомшений Лу тупо кивнув головою і почвалав через хол, переступаючи розстелені долі постелі до кімнати Грампса, єдиної особистої кімнати на все помешкання. Окрім неї, в квартирі були: ванна, вітальня, широкий хол без вікон, який раніше правив за їдальню і поряд з яким була розташована маленька кухня, у вітальні й холі лежали шість матраців та чотири спальних мішки, а у вітальні була ще й канапа, де раювала одинадцята пара — грампсівські теперішні фаворити.

На конторці лежав заповіт: обшарпаний, засмальцьований, із загнутими кутиками, протертий до дірок, геть поцяцькований чорнильними ляпками, з численними додатками, вилученнями, умовами, змінами, порадами, попередженнями та домашньою філософією.

Цей документ, — подумав Лу, — по суті кажучи, щоденник, адже писався він протягом п'ятдесяти років, і все тут скупчилося на двох аркушиках — заплутана, нерозбірлива хроніка щоденної сімейної боротьби. Сьогодні його мали позбавити спадщини в одинадцятий раз. Тепер йому доведеться шануватися цілих шість місяців, і коли його поведінку визнають бездоганною, то, може, відновлять у правах щодо спадщини.

— Хлопче! — гукнув Грампс.

— Іду, сер! — Лу поспішив до вітальні й вручив Грампсові заповіт.

— Перо! — наказав Грампс.

Перед ним умить з'явилося одинадцять ручок: по одній від кожної пари.

— Ні, ця тече, — промовив Грампс, одштовхуючи ручку Лу. — Ось гарна. Молодець, Віллі!

Він узяв ручку Віллі. Отже, фаворитом став Віллі, батько Лу. Віллі, який незважаючи на свої сто сорок два роки здавався майже таким молодим, як і Лу, невдало намагався приховати радість. Він потай позирав на канапу, що відтепер належатиме йому і звідкіля Лу та Емеральда мали вибиратися в хол, в найгірше місце біля дверей ванної.

Грампс повністю зіграв свою роль у драмі, автором якої він був, і зіграв її, як завжди, з душею. Насупивши брови, він загудів, ніби органний бас, зловісно й монотонно, почав водити пальцем у заповіті, так, наче бачив написане вперше у житті:

— Я, Гарольд Шварц, який проживає у будинку № 257, Олден-Вілледж, міста Нью-Йорк, нижчезазначеним заявляю привселюдно мою останню волю, анулюючи абсолютно всі попередні варіанти заповіту, що були мною зроблені перед цим.

Він поважно висякав носа й читав далі, не минаючи жодного слова, повторюючи безліч приміток, особливо налягаючи на численні й детальні вказівки, які стосувалися його похорону. Ці хвилюючі подробиці зрештою так розбурхали старого, що Лу навіть спало на думку, чи не забуде той взагалі, для чого він узяв свій заповіт. Та Грампс героїчним зусиллям волі опанував свої почуття і вишкрябавши щось у заповіті, почав писати, водночас зачитуючи написане. Лу чув це стільки разів, що й сам би зміг прочитати той текст напам'ять.

— У цій колисці скорбот зазнав я багато горя й страждань і готовий рушити до кращих світів, — промовляв, пишучи, Грампс. — Але найбільшої кривди я зазнав від...

Він огледів присутніх, намагаючись пригадати, хто ж був його кривдником. Присутні охоче підказали йому, позирнувши на Лу, а той

безпорадно, наче школяр, підняв руку. Грампс, пригадавши, закивав головою і скінчив: "...зазнав від власного правнука Луїса Дж. Шварца".

— ...Онука, сер, — промимрив Лу.

— Ти що, надумався мене повчати! — загримів Грампс. — Ти й так уже проштрафився далі нікуди. — Проте вніс відповідну зміну. Потім продовжив зачитувати рішення позбавити Лу спадку за те, що той виявив непослух і зухвальство.

Далі йшов параграф, що так чи інак зачіпав інтереси кожного: ім'я Лу було викреслене і замінене на ім'я Віллі, головного відтепер спадкоємця, який одержав би по смерті старого не лише помешкання, але й (вершина мрій кожного!) двоспальне ліжко у власній кімнаті Грампса!

— Ось так, — закінчив, сяючи, Грампс. Він вишкріб дату в кінці заповіту і замінив новою, вказавши навіть годину.

— А тепер можна подивитися "Родину Мак-Гарвеїв"...

Це був телевізійний серіал, який Грампс регулярно дивився відтоді, коли йому минуло шістдесят років, — тобто цілих сто дванадцять років.

— Цікаво, що ж воно там далі буде, — сказав він.

Лу вийшов геть і як підкошений упав на своє страдницьке ложе поруч із ванною. Як він хотів, щоби Ем була поруч! Але вона кудись поділася.

Він трохи задрімав, однак, сон його порушили — хтось переступив через нього, заходячи до ванної. За хвилину звідти почулися підозрілі звуки, наче хтось виливав у раковину якусь рідину. Раптом його жахнула думка: Емеральді урвався терпець, і вона зважилася на злочин! Вона вирішила вчинити лиходійство!

— Ем, — прошепотів він до тоненької перегородки.

Ніякої відповіді.

Лу натиснув на двері. Благенька клямка, яка ледве трималася, одскочила — і двері розчинилися.

— Морті?! — охнув Лу.

Прапранебіж Луїса, Мортімер, котрий нещодавно одружився й привів молоду до оселі Шварців, здивовано й перелякано дивився на нього. І хоч він зразу зачинив ногою двері перед носом Лу, той-таки встиг помітити в нього в руках бутель заповітного Грампсового антигерасону, наполовину вже випорожнений. І Морті доливав її водою з крана!

За хвилину Морті вийшов звідти, зухвало блимнув на Лу очима й подався у вітальню, де сів поряд із своєю гарненькою дружиною.

Вражений Лу не знав, що робити. Він, звичайно, дозволити не міг, щоб Грампс став жертвою підступного плану. Може, попередити старого? Але ж він і так сердитий як сич. А тоді життя в квартирі стане зовсім неможливим.

Лу зазирнув до вітальні. Усі Шварци, серед них і Емеральда, розкошували, — тішилися тим, як Мак-Гарвеї коїли дурницю за дурницею. Лу навшпиньки зайшов до ванни, зачинив за собою двері і почав виливати розведений антигерасон з бутля в раковину. Він вирішив потім наповнити бутель чистим антигерасоном із тих менших двадцяти двох пляшечок, які стояли на полиці. Дволітровий бутель Грампса мав, однак, завузьку шийку, і Лу здалося, що минуть віки, й тисячоліття, доки він спорожніє. Та ще цей нестерпний сморід антигерасону! Мабуть, він уже пройшов крізь шпарину в дверях і заповнив усю квартиру. Буль-буль-буль-буль, — монотонно лунало в горлі бутля. Аж раптом він почув музику у вітальні та човгання стільців об підлогу.

— Ви дивилися, — долинув голос диктора, — двадцять дев'ять тисяч сто двадцять першу серію про життя наших із вами сусідів — родини Мак — Гарвеїв.

Чиїсь кроки наближалися до ванни. І ось — стукіт у двері.

— Хвилиночку! — бадьоро одізвався Лу.

Він одчайдушно трусонув бутель, щоб рідина виливалася швидше. Мокрий бутель висковзнув у нього з рук, брязнув об кахлі і розлетівся в друзки...

Двері різко розчахнулися, і Грампс отетеріло втупився в залиту рідиною, засипану склянками підлогу.

Хоч Лу ладен був провалитися крізь, землю, проте обличчя його розпливлося в ідіотській усмішці. В голові було порожньо, ані думки, то ж він тільки стояв і очікував, що ж скаже Грампс.

— Ну й ну, хлопче, — нарешті промовив старий. — Наробив лиха, тепер прибирай.

Більше він нічого не сказав. Проштовхався крізь юрбу нащадків, що скупчилися під дверима, й зачинився у своїй кімнаті.

Шварци дивилися на Лу мовчки, ніби не вірили своїм очам. Потім повернулися й поспішили у вітальню, наче боялися, що його ганьба, наче чума, перекинеться й на них...

Морті затримався, щоб зміряти Лу презирливо-зацікавленим поглядом, і теж подався до вітальні. Біля ванної залишилася тільки Емеральда. По щоках її текли сльози.

— О, не дивися так на мене, мій бідолашний любчику! Це я одна в усьому винна! Я змусила тебе до цього!..

— Та ні, — озвався нарешті Лу. — Зовсім ні! Слово честі, Ем, я тільки хотів...

— Не треба пояснень, любий! Я завжди з тобою, що б там не сталося. — Вона поцілувала його й прошепотіла: — Ну який же це злочин, любий? Це ж зовсім не те, аби ти хотів убити його власноручно! Ну що ж тут такого страшного? Просто Грампс опинився б у такому стані, що Господь Бог зміг би забрати його до себе тоді, коли на це буде Божа воля.

— Що ж тепер станеться, Ем? — зневірено бурмотів Лу. — Що ж він тепер нам зробить?

Цілісіньку ніч Лу та Емеральда мужньо очікували, якого лиха заподіє їм Грампс, однак жоден звук, жоден шерхіт не порушив священну тишу його кімнати. Лише за дві години до світанку їх обох зморив сон.

О шостій вони були вже на ногах, бо за графіком їхнє покоління мало снідати в кухоньці саме в цей час. З Лу та Емеральдою ніхто не розмовляв. Поснідати треба було рівно за двадцять хвилин, та після безсонної ночі вони сиділи мов дерев'яні й ледве спромоглися проковтнути дві ложки "омлета" з водоростей, перш ніж наспів час звільняти місце наступному поколінню — дітям.

А потім, за традицією, той, кого позбавили спадку, мусив готувати сніданок Грампсові і на таці нести в ліжко старому. Вони бадьоро заходилися коло плити. Нелегка то була справа. Чимало їм доводилося проковтнути слини, готуючи яєчню з справжніх яєць, із справжнім беконом, на справжньому маргарині, — на ці продукти Грампс витрачав майже всі свої прибутки.

— Ну, що ж, — мовила Ем, — я не збираюся панікувати, доки немає справжніх підстав для нього.

— Може, він не знає, що я розбив, — сказав з надією Лу.

— Він, мабуть, думає, що то ти розбив скло від свого наручного годинника, — зауважив Едді, син Лу, апатично жуючи кекс із тирси.

— Не глузуй із старших, — насупилася Ем. — І не розмовляй за столом, набивши повен рот.

— Хотів би я побачити, аби хтось напхав собі повен рот такої гидоти і при цьому мовчав, — відмовив Едді, якому було сімдесят три роки. — Він зиркнув на годинника. — Час уже нести старому сніданок.

— Атож, пора, — сказав Лу і нерішуче здвигнув плечима. — Дай-но мені тацю, Ем.

— Підемо удвох, — сказала Ем.

Ідучи, вони підбадьорювали одне одного усмішкою. Перед дверима з урочисто похмурим виглядом стояли півколом Шварци.

Ем постукала.

— Грампсе, — промовила вона співучим голосом, — сніданок готовий.

Не почувши відповіді, вона постукала знову, на цей раз дужче. Двері самі собою прочинилися. Посеред кімнати на широчезному, м'якісінькому, пуховому, під балдахином ліжку, що було для кожного Шварца символом прекрасного майбутнього, — на цьому ліжку... не було нікого.

Відчуття смерті, досі незвідане ніким із них, таке саме невідоме їм, як учення зороастризму чи причини повстання сипаїв, примусило їх оніміти, сповільнило биття їхніх сердець. Охоплені священним трепетом, спадкоємці наввипередки кинулися шукати під меблями й за портьєрами смертну оболонку свого прародителя. Але Грампс залишив їм не своє тлінне тіло, а цидулку, яку й знайшов урешті-решт Лу, — вона лежала на комоді під старовинним прес-пап'є, подарованим Грампсові на міжнародній виставці 2000 року. Зривистим від хвилювання голосом він почав читати:

— Той, кому я давав притулок, кого якомога захищав і вчив, і кого я краще за всіх знав і любив усі ці роки, — увечері повівся щодо мене, наче лютий звір, — він розвів або спробував водою розвести мій антигерасон. Я не такий молодий, щоб витримати такого удару долі. Зазнавши підступного замаху, я вирішив попрощатися з усіма вами. Я скидаю з себе тернового вінця людських страждань і прагну здобути миру та благодаті. Коли ви читатимете ці рядки — мене вже не буде між вами.

— Боже милий! — сумно сказав Віллі, — він так і не дочекався тих п'ятисотмильних автоперегонів і вже ніколи не довідається, хто стане переможцем...

— І міжнародного турніру, — додав Едді.

— І не дізнається, чи повернувся зір до місіс Мак-Гарвей, — докинув Морті.

— Я ще не все прочитав, — озвався Лу і провадив:

— Я, Гарольд Шварц, вищезазначеним заявляю і проголошую остаточний варіант свого заповіту, який скасовує усі попередні варіанти з додатками, зроблені дотепер.

— Не може бути! — вигукнув Віллі. — Невже ще один заповіт!

— То ж я заповідаю: усе моє рухоме й нерухоме майно ні в якім разі не повинне роздрібнюватися на окремі частки — воно має належати усім моїм нащадкам спільно, на однакових правах, безвідносно до того, до якого покоління вони належать.

— Усім зразу? — перепитала Емеральда.

— Так, — відповів Лу, — віднині ми всі зв'язані заповітом.

Очі всіх, хто тут був, повернулися і втупилися у широке ліжко.

— На однакових правах? — промимрив Морті.

— Ну звичайно, — сказав Віллі, той, хто був тут найстаршим, — усе має бути, як і колись було: старший із нас стає головним спадкоємцем і очолює весь рід, а ця кімната перетворюється на його штаб-квартиру.

— Мені це подобається! — іронічно вигукнула Ем. — Лу має такі самі права на кімнату, як і ви. Я так розумію: головним мусить бути найстарший, хто ще й досі працює. Ви цілісінький день байдикуєте, чекаючи, коли вам принесуть пенсію, а бідолашний Лу вертається з роботи, ледве тягнучи від утоми ноги, а тут...

— А може, подумати про нас, про тих, кому ніколи не випадало жити в окремій кімнаті? — встряв у розмову Едці. — У вас, стариганів, замолоду було до біса місця для інтиму, а я — народився й виріс, потерпаючи серед цього вертепу, — у холі! Хіба ми не...

— Ти так думаєш? — урвав його Морті. — Звичайно, тобі довелося непереливки. Але ж у мене саме медовий місяць. Гадаєш, приємно його проводити в холі?

— Ану цитьте! — владно крикнув Віллі. — Перший, хто роззявить пельку, шість місяців спатиме під дверима у ванну! А тепер — геть із моєї кімнати, я хочу спокійно поміркувати.

Гах! Кришталева ваза вдарилася в стінку якраз над його головою і розлетілася вдрузки. За мить почалася загальна колотнеча. Кожна пара прагнула виштовхнути іншу з Грампсової кімнати. У цій битві коаліції формувалися й розпадалися блискавично, залежно від стратегічної ситуації. Ем та Лу були відкинуті в хол, де вони одразу ж почади гуртувати інших, хто там опинився, на новий штурм заповітної кімнати.

Минуло дві години. Бойовище тривало, і йому не видно було кінця. І тут до квартири увірвалася поліція.

Наступні півгодини патрульні та санітарні машини мали досить роботи. І коли Шварців вивезли, в їхній квартирі запанували тиша та спокій. Стало порожньо і просторо...

За годину кадри останніх епізодів колотнечі демонструвалися телемережею для п'ятисот мільйонів глядачів усього східного узбережжя. Телевізор і досі працював у трикімнатній квартирі на сімдесят сьомому поверсі будинку номер Двісті п'ятдесят сім. І повітря знову здригалося від крику й грюкоту сімейної баталії, відтворених через гучномовець. Цю війну видно було й на телеекрані в поліційному відділенні, де охоронці порядку та Шварци дивилися на все це з професійним зацікавленням.

Ем та Лу були ув'язнені в сусідніх камерах, кожна по тридцять два квадратних метри площею, і мирно спочивали на койках.

— Ем, — тихенько покликав крізь стінку Лу, — і в тебе теж там є раковина?

— Звичайно є: раковина, постіль, лампочка — все що треба. А ми, дурні, собі думали, що Грампсова кімната — то вершина всіх сподівань... Цілу вічність мучилися в тому пеклі. — Вона потягнулася. — Уперше за сорок років, любий, я здобула собі спокій.

— Плюнь через ліве плече, — відгукнувся Лу. — Ех, якби ж суд позбавив нас волі хоча б на рік...

— А чи не можна кого-небудь підмазати, щоб нас присудили до самотнього ув'язнення? — замріяно сказала Ем.

— Ану тихіше там! — гримнув з коридора наглядач, — бо зараз викину під три чорти усе ваше кодло разом із бебехами! Затямте: не дай Боже вам патякати на волі, як тут гарно, у в'язниці! Тоді й не сподівайтеся попасти сюди знову!

В'язні миттю принишкли.

Коли скінчилася передача про родинну баталію, вітальня Шварців на мить потемнішала. Потім екран знову спалахнув, і на ньому з'явилося обличчя диктора, ясне, наче сонечко. Він сказав:

— А тепер, шановні слухачі, послухайте спеціальне повідомлення фірми, яка випускає антигерасон. До уваги всіх, кому за сто п'ятдесят! Чи хочете ви позбутися сивини, позбутися зморщок, забути, що таке поліартрит та інші ознаки старості, що з'явилися ще до того як був винайдений антигерасон?Яюцо хочете, вважайте, що ваше бажання здійснилося!

Після довготривалих шукань нам пощастило виготовити новий чудодійний препарат — суперантигерасон! Кілька тижнів уживання — так, саме тижнів! — і ви будете виглядати, поводитися й почувати себе так же само, як і ваші пра-пра-правнуки. Хіба б ви не погодилися заплатити п'ять тисяч, щоб стати таким же молодим і веселим, як усі

навколо? Звичайно ж, погодилися б! Але суперантигерасон коштує куди дешевше! Щоденна доза суперантигерасону коштує лише кілька доларів! Отже, блиск в очах і юнацьку міць можна повернути собі за якихось п'ятдесят доларів! Вам лишається лише заповнити вимогу — написати своє ім'я, адресу, покласти до конверта один долар і надіслати все це за адресою: Нью-Йорк, Скенектаді, поштова скринька 500 000, Супер. Запам'ятали? Повторюю: Нью-Йорк, Скенектаді...

У кімнаті чулося якесь порипування, наче хтось записував слова диктора. Так, це шкрябала авторучка старого Грампса, та сама авторучка, яку підсунув йому Віллі вчора ввечері. Грампс, провівши день у таверні "Часинка втіхи", яка займала командні висоти навпроти будинку № 257, над асфальтовим кільцем Олден Віледж Грін, тільки-но повернувся додому.

Він викликав прибиральницю, щоб вона навела у помешканні лад, і найняв найкращого адвоката, щоб той запроторив за грати усіх родичів. Потім Грампс пересунув канапу, щоби можна було дивитися телевізор лежачи. Скільки років він мріяв про це!

— Ске-нек-та-ді, — повторив старий. — Здається, все правильно.

Риси його лиця змінилися невпізнанно — воно світилося добротою і лагідністю, машкара людиноненависника зійшла з нього, наче він уже прийняв дозу суперантигерасону. Почалася розважальна програма, і Грампс засміявся. Засміявся по-справжньому! Не те що раніше, коли він у кращому разі лиш ледь розтягував в усмішці губи. Життя було чудове. Воно тільки-но починалося!

© ВСЕСВІТ. — 1995. — № 3-4.

© ЛЕНЬ Наталя, ЖОЛДАК Богдан, переклад з англійської, 1995.